

De toepassing van de plentering in Nederland

[221.41]

J. L. W. BLOKHUIS

„Veel kunnen we verknoeien en ontzettend zijn de rampen, die wij in de natuur aanrichten, maar wanneer wij haar werkelijk aanpassen bij onze maat, zodat tussen haar en ons een harmonie ontstaat, een onmiddellijk begrijpen, een eenheid van ritme en levensbeweging, dan hebben wij bereikt, wat wij als hoogste doel en schoonste verwezenlijking kunnen verlangen.”

Marnix Gijsen. Scripa Manent. (blz. 331)

Zij, die mijn streven naar het plenterbos kennen, zullen begrijpen, dat ik met bijzondere belangstelling het artikel van prof. M. van Miegroet onder bovenstaande titel in het octobernummer 1965 van ons tijdschrift heb gelezen en bestudeerd. In ons tijdschrift heb ik in 1942 geschreven over het plenterstelsel als toekomstige bedrijfsvorm, mede als gevolg van het in 1937 verschenen boek van Ammon over „Das Plenterprinzip in der schweizerischen Forstwirtschaft”. Een half jaar mocht ik onder leiding staan van deze opmerkelijke bosbouwer. Van Miegroet heeft nog veel langere tijd in Zwitserland de bosbouw en ook de vraagstukken van het plenterbos kunnen bestuderen. Zijn beschouwingen zijn zo waardevol, dat ik hoop, dat de vraagstukken de Nederlandse bosbouwer meer in beweging brengen. Het artikel is zeker niet zo eenvoudig, dat men alles na eerste lezing in zich op kan nemen; herlezen en bestuderen is noodzakelijk. Het vraagstuk is vooral in deze tijd van belang, omdat men meer begint uit te gaan van de gedachte van „multiple use” van het bos, in Nederland het bos als bron voor recreatie.

In zijn slotwoord (blz. 330) stelt van Miegroet het plenterbos tegenover het femelslagbos met intensieve bedrijfsvoering als een vorm, die eerder moet worden nagestreefd. Dit kan ik volkomen beamen. Als ik propaganda maak voor het plenterbos, dan ben ik lang niet aan de consequenties toe, maar dan ben ik in de beginfase om de Nederlandse bosbouwers te overtuigen van een andere bedrijfsvorm dan die van de seniele kaalkap.

In zijn eerder genoemd boek stelt Ammon (blz. 31) Femelschlagwald naast Plenterwald: „Entscheidend ist aber die Frage, ob alles Altholz von irgendeiner Transportgrenze oder Hiebsrichtung her zur Abräumung gleichsam aufgerollt wird, oder Jungwuchs und Altholz zu dauernder gruppenweiser Mischung ohne räumenden Abtrieb bestimmt sind. Plenterwälder ohne ausgesprochene Schattholzarten werden immer das Bild gruppenweiser Mischung der Grösseklassen darbieten.”

Als ik de ontwikkeling na ga, die ik doelbewust in de Emmerdennen heb nagestreefd, dan kom ik dichter uit bij het begrip van plenterbos dan van Femelschlagwald.

Trouwens daarover behoeven we het niet oneens te zijn. Het ligt voor Nederland bij kaalkap en niet-kaalkap. Het is voor dit probleem van belang nog even Ammon te citeren over de 2 werelden in de bosbouw, beter gezegd: de houtteelt en de bosbouw.

Op blz. 14 schrijft hij: „Dort die Autorität des menschlichen Willen, hier die Unterordnung der wirtschaftlichen Betätigung unter die die Holzerzeugung bestimmenden Naturgesetze; dort die starre Herrschaft der Forsteinrichtung, hier die sorgsame Hege und Pflege der Produktionsfaktoren; dort die Bindung von Leben und Tod der Bäume an amtliche Vorschriften, hier die Bindung an ihre eigene Wuchsleistungen; dort die Herrschaft der mathematischen Formel, hier die direkte Naturbeobachtung.”

Veel later, namelijk in 1965, breekt in het zuiden van Duitsland een duidelijke erkenning door, waardoor blijkt, dat Ammon nog na zijn dood als grootmeester in de bosbouw wordt gewaardeerd. Het is Dannecker in zijn artikel „Auf dem Weg von Chr. Wagner's Blendersaumschlag zu W. Ammons Plenterprinzip” (Schw. Zeitschrift für Fortwesen, juni 1965), waarin hij kritiek uitoefent op het wezen van de Duitse bosbouw, die — ofschoon beschikend over een dozijn bedrijfspvormen, van plenterbos tot natuurlijke verjonging, van femel- en schermkap tot kaalkap — een toestand heeft doen ontstaan, waarbij 50% van de gezamenlijke bosoppervlakte als „Zuschussflächen” zijn te beschouwen, d.w.z. noodlijdend. Overal is de massa van geringwaardig hout te hoog. Er is een soort onderontwikkeling in de bosbouw. In 1937 heeft Ammon reeds geschreven, dat het wel mogelijk is, dat later eenmaal ons Zwitserse plenterprincipe ook in het buitenland nog meer aandacht vindt, aldus Dannecker.

Volgens Ammon in zijn eerder genoemd boek is het plenterprincipe niet alleen toepasselijk op de vruchtbare gronden van het Emmentaler gebied met de 3 houtsoorten fijnspaar, zilverden en beuk, maar ook op de alleronvruchtbare gronden. In een oud stroomdal van de Aare ten W. van Thun, bestaat de grond alleen uit grof zand en stenen en de bomen zijn kort en takkig.

Nederland heeft het voorrecht gehad een geniale bosbouwer als houtvester in Breda en later als leraar op de Wag. landbouwschool te mogen hebben: Van Schermbeek. Hij voerde onderplantingen met loofhout onder de oude grovedennenbossen in en propageerde tegen kaalkap en ongemengde bossen. Zijn leerlingen J. J. M. Jansen en J. C. Mulder hebben zijn ideeën vorm gegeven in Drente en op de Veluwe. Helaas is de stimulerende werking verminderd. Vooral is er een negatieve invloed uitgegaan van de zogenaamde bedrijfsplannendienst, die zonder grondige bosbouw kennis zich liet leiden door: „die Herrschaft der mathematischen Formel”.

Gelukkig is er nu in de laatste jaren een economische en maatschappelijke verandering ingetreden, die de houtteeler zal dwingen aandacht aan de bosbouw te schenken. De hoge lonen en de lage houtprijzen drijven naar een langere omloop. De algemene vraag naar mooie recreatie-bossen veroordeelt de seniele gelijkvormige gelijkjarige bossen.

De vraag moet worden gesteld, op welke wijze het plenterbos, of het daaraan verwante bos moet worden gesticht. Een instructief beeld gaf ons verleden

jaar Fürst zu Salm. Dit is natuurlijk maar een beginstadium. Er zijn veel bossen, vooral Staatsbossen en die van de Ver. tot Behoud van Natuurmonumenten, die mins of meer zijn bestemd om zo lang mogelijk en zo fraai mogelijk voor het nageslacht te worden bewaard.

Ik denk bijvoorbeeld aan het 15 ha grote bos bij Norg (Dr.) dat als 140-jarig dennenbos met steun van de Staat en van de Provincie is gekocht door „Natuurmonumenten”. Een dergelijk bos kan men toch niet laten staan tot het omvalt. In de sfeer van plentering moet men groepsgewijs gaan verjongen met grote selectie op de mooiste bomen.

In de Haarlemmer Hout is duidelijk aangetoond dat een groepsgewijze verjonging met jonge eiken gemakkelijk kan worden verkregen. In plaats van een kaalkap kan, zonder dat de bevolking dit merkt, groepsgewijs verjonging plaats vinden, terwijl het oude en mooie geboomte gemakkelijk 100 jaar en langer bewaard kan blijven.

De Engelandexcursie heeft ons in Windsor Crown Estate en in New Forest laten zien hoe bosvernieuwing plaats kan vinden met behoud van fraai en belangrijk geboomte. Hier werd weliswaar geen plentering toegepast, maar er wordt toch met meer gevoel en respect voor het oude geboomte gehandeld, dan we in Nederland zien!

In onze oudere bossen moet men vooral afleren over gehele oppervlakten dezelfde onderplanting aan te brengen. Men moet de betere en slechtere plaatsen in de opstanden onderscheiden en dan groepsgewijs onderplanten. Het tempo van het opruimen van het opperbestand geeft de sfeer aan van het femel of het plenterprincipe. Men verkrijgt daardoor het aantrekkelijke beeld van afwisseling. Door de afwisseling krijgt de bezoeker het idee van een groter bos dan bij gelijkjarigheid en gelijksoortigheid.

De bossen dichtbij grote steden in Duitsland worden ook op een andere wijze beheerd, daar wordt ook gestreefd naar plentering.

Wie de Ardennen doorkruist merkt tot zijn vreugde op, dat hier ook ongelijkjarigheid in de vroegere eentonige bossen wordt nagestreefd.

Van Miegroet wijst nog op het experiment van Sabroe in Denemarken, een loofhoutcomplex op vruchtbare grond, dat ook mij bekend is. Hier is een onregelmatige opbouw in etages met volledige „chlorophyll-Durchsetzung des Luftraumes” (Ammon).

Volgens van Miegroet zijn de huidige bostypes van Nederland weinig geschikt voor de plentering (blz. 326). Dit is m.i. een discutabele uitspraak. Het hangt ervan af, welk doel men wil nastreven, of men bereid is tot en bekend is met het plenterprincipe. Juist het zwaarder wegen van de recreatie en het verdwijnen van het mijnhout zullen verschuivingen doen plaats vinden.

Feitelijk door toevallige omstandigheden zijn we als Nederlandse studenten in Zwitserland terecht gekomen. Vóór de eerste wereldoorlog ontvingen de aanstaande Indische houtvesters hun negenmaandse praktijk in Saksen, het meest „ideale” praktijkgebied voor ongemengde en gelijkjarige sparrenbossen, waar door de eenzijdigheid van de prouktie der bossen de hoge produktie sterk daalde. Vanaf 1917 was Zwitserland bereid de praktijk te geven en toen is ontdekt, dat in dit land de bosbouw het hoogst ontwikkeld in Europa is.

Na de oorlog bleef daarom dit land een belangrijke plaats voor de Nederlandse studenten innemen. Van Fürst zu Salm vernamen we, dat door de eigenlijke bosbouwers in Duitsland de Zwitserse bosbouwleiders steeds meer worden gewaardeerd.

Van Miegroet stelt de natuurlijke opstandsverjonging als een essentiële voorwaarde voor de toepassing van de plentering (blz. 327). Ik heb het boek van Ammon daarover doorgelezen, maar ik kon niet tot dit resultaat komen. Het gaat meer om de opbouw van de opstand. In plaats van door de natuurlijke verjonging zal de kunstmatige verjonging een opbouw kunnen ontstaan, die vergelijkbaar is met het plenterbos.

In mijn vorig artikel: „Plenterbos een utopie?” heb ik wel gewezen op het feit, dat men onvoldoende maatregelen neemt om natuurlijke verjonging te bevorderen. Dit is eerder gebrek aan kennis, dan onmacht. Hetzelfde verschijnsel zien we overal in Noord Duitsland.

De Kon. Ned. Bosbouw Ver. zou eens een prijsvraag moeten uitschrijven om binnen 10 jaren geslaagde natuurlijke verjongingen te verkrijgen. Tot nu toe wordt dit onderwerp gewoon genegeerd.

Inderdaad is de uitspraak van van Miegroet begrijpelijk, als hij schrijft, dat de geestesgesteldheid van de Nederlander moeilijk met een radicale omschakeling naar de plentering in overeenstemming is te brengen (blz. 327).

Hetzelfde kan men beweren van de Noordduitse houtvesters. Maar toch heeft men enkele „dwazen” de kans gegeven om op natuurlijke grondslag en niet volgens bedrijfsregeling te werken. Ik noem dan Erdmann en zijn opvolgers Volk en Schöpfer, verder Wobst en niet te vergeten de talrijke particuliere houtvesters. Wat zij tot stand brengen tegen de algemeen geldende denkbeelden, heeft invloed op de weldenkende bosbouwers.

Tot nu toe heeft men zich te weinig gelegen laten liggen aan de onderhavige vraagstukken. Het meest positieve in deze kwestie is m.i. geweest het besluit van de Kon. Ned. Bosbouw Ver. om de bossen van Fürst zu Salm te bezoeken. Hier zie ik een aanwijzing, die mijn idealisme opnieuw voedsel heeft gegeven.

Gaarne wil ik onderstrepen de opmerking van van Miegroet: „In een geestelijk klimaat, dat in hoge mate bepaald en beïnvloed is door de resultaten en de verwezenlijking van de landbouw, benadert hij de bosbouwkundige problematiek op opvallende wijze met een uitgesproken agrarische mentaliteit.” De gesubsidieerde landbouw laat de Nederlanders rustig betalen voor het in cultuur houden van onrendabele onvruchtbare gronden. Dagelijks worden we door de radio betrokken bij de nooit voldoende landbouwsteun. De bosbouwer wordt aan zijn lot overgelaten. Mensen als Jac. P. Thijsse en andere natuurkenners zouden meer naar voren moeten komen. Het algemeen belang, de recreatie, geeft eindelijk de kansen, die de bosbouwers en de landschapsbeschermers kunnen steunen.